

אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח ואע"פ שיתמהמה עם

כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא

א.

כתב הרמב"ם (הל' מלכים פי"א ה"א):

"המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות בית דוד ליושנה לממשלה הראשונה, ובונה המקדש, ומקבץ נדחי ישראל, וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם, מקריבין קרבנות, ועושין שמיטין ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה. **וכל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו מחכה לביאתו**, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבינו."

והנה, החפץ חיים בקונטרס "צפית לישועה" ריש פרק ב', מביא את דברי הרמב"ם הללו, ומוסיף בתוכם כמה מילות ביאור, וזה לשונו:

"והנה כל מי שאינו מאמין כלל בביאת המשיח, ידוע לכל שעונו גדול מנשוא, שחסר לו עיקר אחד מן השלשה עשר עיקרים, וכן מי שאינו מחכה לביאתו, דהיינו שמתייחס ממנו מאיזה סיבה שהיא, הוא חבירו של האיש הזה, וכופר בתורה יחשב. דז"ל הרמב"ם וכו' וכל מי שאינו מאמין בו, **או שאינו מחכה לביאתו [על כרחך רצונו לומר שמתייחס ממנו מאיזה סיבה שהיא]**, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבינו."

הנה נוכחנו לראות, שדבר מה הוקשה להחפץ חיים בלשונו של הרמב"ם במה שכתב שכל שאינו מחכה לביאתו הוא כופר בתורה, שמשום כך אי אפשר לפרש כפשוטו שצריך לחכות לביאתו, והיסב את כוונת לשונו "שמתייחס ממנו מאיזה סיבה שהיא". והלא דבר הוא, מה כוונת החפץ חיים שעל כרחך צריך לומר כך? מה מכריח לומר כך?

התשובה הפשוטה לכאורה, שאם כן לא שבקת חיים לכל בריה. אם ניקח את דברי הרמב"ם כפשוטם, שכל מי שאינו מחכה למשיח הינו אפיקורס, אנו הופכים את רובם המוחלט של יראי ה' להוותנו לאפיקורסים, שהרי מי הוא זה שאפשר לומר עליו שהוא יושב

ומחכה לביאת המשיח? משום כך, בעל כרחנו כוונת הרמב"ם שהוא מחכה, כלומר שאינו מתייחס.

מהו אותו "שמתייחס ממנו מאיזה סיבה שהיא", שאותה הגדיר מרן החפץ חיים כמי שאינו מחכה לביאתו?

בדברי החפץ חיים בהמשך הדברים, מתבאר מפורש, שהכוונה שאם אדם חושב בלבו שח"ו תתבטל ההבטחה שהבטיח הקב"ה לעם ישראל על ביאת המשיח, מאיזה סיבה שהיא, זוהי הסתירה לאמונה בביאת המשיח.

וז"ל החפץ חיים: "ואמר לנו עוד (חבקוק ב, ג) אם יתמהמה חכה לו. **ביאור הדבר אם יחשוב האדם שח"ו תתבטל הבטחתו שהבטיח לישראל, לא כן הדבר, אלא חכה לו, פירוש כאדם המחכה על איזה דבר כי באמת שודאי יתקיים**, כמו שאמר הכתוב יבש חציר נבל ציץ ודבר אלקינו יקום לעולם."

נמצינו למדין עד כה: א. האמונה בביאת המשיח כוללת את החובה להאמין בעצם קיום ההבטחה לביאת המשיח. ב. האמונה בביאת המשיח מחייבת להאמין שההבטחה תתקיים, ולא תוכל להתבטל.

אך ישנם סיבות נוספות, עמוקות יותר, שיתכן שמחמתם כתב החפץ חיים, שעל כרחנו מוכרחים לבאר בכוונת הרמב"ם שאינו מחכה לביאתו, שהכוונה למי שמתייחס מביאתו, ואי אפשר לפרש כפשוטו שהכוונה על מי שאינו מחכה וממתין מתי כבר יבוא המשיח.

א. ישנם המתקשים בדברי הרמב"ם, מנין לקח הרמב"ם למקור שהאמונה בביאת המשיח המפורשת בתורה, מחייבת גם על הציפי' לכך שהוא יבוא? בקושיא זו מתקשה גם הגר"מ שטרנבוך שליט"א בספרו "הדרך לתשובה" (פ"ג ה"ו), ודבריו יובאו בהמשך.

זאת היתה גם הקושיא שהציב הגרמ"צ ברגמן שליט"א בפני מרן הגראי"ל שליט"א בביקורו בחוה"מ פסח. הגרמ"צ ברגמן שליט"א, הביא על כך דברים שכבר כתב בספרו "שערי אורה" עה"ת בפרשת בלק בענין זה, ובה מבסס עפ"י דברי רש"י בהושע שיתכן שעל פי הדברים הללו היה מקורו של הרמב"ם בענין זה שמבואר בתורה החיוב לחכות לביאת המשיח ע"ש. אך מרן שליט"א דחה את דבריו מכל וכל, בשום אופן לא יתכן לפרש בדברי הרמב"ם כפשוטו שלחכות ולצפות לביאת המשיח הוא אחד מעיקרי האמונה, כי אם כך אין לנו מי שמקיים זאת, מלבד יחידים בדורם כדוגמת החפץ חיים, שנודעו בציפייתם לביאת המשיח בכל רגע. וכפי שאמר לו מרן שליט"א, אין אנו מתעסקים בדברים של מלאכים.

ב. יתירה מזאת. גם אם אכן נניח שיש מקור בתורה לחיוב לחכות לביאת המשיח, עדיין הדברים טעונים ביאור רב, איך יתכן לומר שמצוה זו היא אחד מעיקרי האמונה. הרי זה הוא מצוה וחוב כמו כל מצוות התורה, ומה דבר זה שייך לעיקרי האמונה. קושיא זו מתקשה בה הגרמ"צ ברגמן שליט"א בספרו הנ"ל, ונשאר מחמת כן בצ"ע על דברי הרמב"ם. נעתיק את לשונו:

"ואמנם יש לעיין מה שייך בזה ענין כפירה, דאע"פ שיש מצוה לחכות לו שיבוא כמו שאמר משה רבינו אשורנו וכמש"נ, מ"מ מי שאינו מקיים מצוה אינו נקרא כופר אלא עברין, ודוקא בענין אמונה שייך כפירה, וכגון מי שאינו מאמין בעצם הבטחת ביאת המשיח שייך ע"ז גדר כופר, אמנם מי שמאמין שמשיח יבוא אלא שאינו מקיים להיות מחכה לביאתו, מה שייך לתת עליו שם כופר... וצ"ע".

כנראה גם משום קושיות אלו, מלבד הקושיא ממציאות הדברים, כתב החפץ חיים, שבעל כרחנו צריכים אנו לפרש את כוונת דברי הרמב"ם על מי שאינו מחכה לביאתו, שכוונתו שמתייאש ממנו מאיזה סיבה שהיא.

עסקנו עד כה בביאור דברי החפץ חיים בהבנת דברי הרמב"ם.

ב.

אך ישנה הבנה נוספת ועמוקה יותר בדעת הרמב"ם בנושא זה, אותה מסר מרן הגרי"ז מבריסק זצוק"ל. נרחיב בכך מעט.

מרן הגרי"ז זצוק"ל כתב בספרו על התורה בפרשת בא, וזה לשונו:

"בגלות זה האחרון לא נאמר שום זמן כמה יהיו בגלות, כי היום אם בקולו תשמעו, ויכולים להגאל בכל יום, ומעיקרי האמונה כי נחכה לו בכל יום שיבוא".

הדברים הללו קיבלו משנה הרחבה בדברים שנמסרו מפי השמועה בשמו של מרן הגרי"ז. הראשון שהדפיס את הדברים היה הגר"ר שפירא זצ"ל בן דודו של מרן מבריסק, במאמר שפירסם בקובץ "שערי תורה" תשכ"א, שיצא לאור ליום השנה הראשון להסתלקותו. נעתיק את הדברים:

"פעם כשדיברו ע"ד ביאת המשיח סיפר משהו ממה שאחד אמר להחפץ חיים, ומתוך הדברים נשמע כאילו רחוקה ביאתו, כשמוע רבינו זה, הזדעזע ואמר לו, הנה ברמב"ם בפ"א מהל' מלכים כתב ... הרי שחיוב האמונה בביאת המשיח היא לא רק שיבוא אי פעם, אלא החיוב הוא גם לחכות לביאתו, והיינו **להאמין שהנה ממש היום הזה הוא בא**, אבל אם מאמין בביאתו אבל מי יודע מתי, **חסר לו באמונתו והוא כופר**. והיה מדגיש כי צריך לקיים "לשועתך קוינו כל היום" כפשוטו, ממש למלאות את כל היום בציפי' לישועה".

מפשטות הדברים מבואר, שהגרי"ז ביאר את דברי הרמב"ם כפשוטם, שיש חיוב מעיקרי האמונה לחכות למשיח. אך הוסיף בדבריו הסבר, שמי שאינו מחכה לביאת המשיח. בכך אמנם מתיישבים שני הקושיות האחרונות שהוזכרו לעיל. אך עדיין ניצבת במלוא חריפותה הקושיא הראשונה, האם יתכן להגדיר את רוב עם ישראל יראים ושלמים ומדקדקים בכל המצוות, שאינם עומדים לצערנו בדרגה זו של

"למלאות את כל היום בציפי לישועה", שהם אפיקורסים רח"ל???

[זאת ועוד, ידוע ומסופר כי בעת שהותו של מרן הגרי"ז בבני ברק בחורף תשי"ט, אמר ברבים את יסודו בחיוב האמונה בביאת המשיח הכולל את החובה לצפות לביאתו בכל יום, והקשו בפניו שהרי מבואר בכמה גמרות שישנם זמנים שבהם המשיח אינו יכול לבוא (כגון בערבי שבתות, או שאלהיו הנביא צריך להקדים לביאתו, עירובין מג:; או שתפשוט מלכות רומי בכל העולם ט' חדשים, יומא י:; או עד שיכלו שני בתי אבות מישראל, סנהדרין לח. וכיו"ב רבות), או שיש זמנים מסויימים לביאת המשיח (בניסן או בתשרי, ר"ה יא.).

אמנם, על כך השיב הגרי"ז קצרות, כשמשיח יבוא הוא יישב קושיות אלו. כלומר, הקושיות אינן נוגעות לעיקרי האמונה, ואין מזיזות אותן כמלוא הנימה. ובנוסף אחר מובא בשמו שאמר, "אנו אין לנו אלא את דברי הסידור", שבו נכתב ביי"ג עיקרי האמונה "אחכה לו בכל יום שיבוא" [וכבר נאמרו תירוצים על הקושיות, ואכ"מ].

כך או כך, זוהי ההבנה הפשוטה בדברי מרן הגרי"ז. וכאמור, הם חלוקים על הבנת הח"ח בביאור דברי הרמב"ם. (כך לדוגמה מובא בפשיטות בספר שיחותיו של הגה"צ ר' מרדכי שוואב זצ"ל ממונסי, מתלמידי הח"ח, "מאמר מרדכי" ח"ב מאמר סד, שדברי הגרי"ז חלוקים על דברי הח"ח בביאור דברי הרמב"ם).

ואמנם, הרמ"מ שולזינגר בכל ספריו חזר והדפיס סדרת מכתבים ומאמרים שכתב בנושא זה, ובמהלכם ביאר באופן שונה את דברי מרן הגרי"ז. בשל אריכות הדברים, נבחר את עיקרי דבריו, שבהם הוא קובע נחרצות, כי כוונתו של הגרי"ז לא היתה על חיוב מעשי לחכות לביאת המשיח, אלא על הרעיון שאין רגע שאינו מוכשר לביאת המשיח, ביום ובלילה, בערבי שבתות ובימים טובים, כל זמן וזמן ראוי הוא שיבוא משיח. זהו החיוב לחכות לו בכל יום שיבוא, כלומר שבכל יום ובכל היום ישנה **אפשרות** שיבוא, ולכן מחכים תמיד לביאתו.

בחידושו זה, שאין חיוב לחכות לביאת המשיח בכל

לעשות לחבר את דברי הגרי"ז עם דברי החפץ חיים, באופן אחר מהמבואר בפשטות דבריו. ואלו דבריו במכתביו:

"כפי הנראה שכת"ר מפרש ענין ה"לחכות לביאתו" שהוא שיעזוב את כל עניניו ועיסוקיו, הן ברוח והן בגשם, ויעמוד על מרפסת הבית, או בחלון, ויחכה, ויחכה, ויחכה, ולא תהי' מחשבתו עסוקה בשום ענין אחר, אלא רק שמחכה, ומשרש זה צמח כל מכתבו בל לא כן הוא הדבר, אלא **זה חיוב של אמונה, שמאמין שיכול לבוא בכל רגע**, וה"אינו מחכה" — הוא מי שהחליט בלבו ח"ו על זמן מסוים שעדיין לא יבוא, ומפני זה — הזמן ההוא מופקע אצלו מלחכות ולצפות, וזה הוא חסרון אמונה, וזה מיקרי "שאינו מחכה לביאתו", רח"ל".

"והדבר פשוט, שזו היתה כוונתו הקדושה של הח"ח זיע"א, שכיון שהעתיק ללשון הרמב"ם "או שאינו מחכה לביאתו", שגם הוא ככופר ייחשב רח"ל, והבין הח"ח שיהיו טועים לחשוב שהפירוש של "שאינו מחכה לביאתו" היינו שאינו עושה פעולות של מחכה, וכנ"ל, שעוסק בכל הענינים שבעולם, וזו הרי טעות בפשט הרמב"ם, לכן הוא מה שהאיר עינינו הח"ח זיע"א במה שכתב פירוש על הרמב"ם, דמי "שאינו מחכה לביאתו" **היינו שמתייאש ממנו על זמן מסוים**¹ רגע — **הרי זה "מחכה לביאתו"**, ואע"פ שאין מחשבתו תפוסה בזה כל היום בלי הרף".

מעניין לציין, שגם הגר"מ שטרנבוך שליט"א בספרו "הדרך לתשובה", מתקשה בקושיות הנ"ל, ואלו דבריו:

"ועיקר החידוש שמהרמב"ם שם מבואר שאפילו מאמין בביאת המשיח אם אינו מחכה לביאתו הוא כופר, ואני תמה שאין בפסוקים שמביא הוכחה אלא לחובת אמונה, שמשיח צדקנו יבוא כשנשוב בתשובה, אבל לא שעלינו לחכות לישועה תמיד ומי שאינו מחכה הוא אפיקורס. ונראה שמחכה לו נתכוון שיבוא כל יום

¹ המעיין בחפץ חיים בתוך דבריו הקדושים, יראה שלא הזכיר מאומה מרעיון זה שמתייאש מזמן מסוים. וע"ש היטב בכל דבריו.

כשנשוב או כשיגיע הזמן, וא"כ ראוי לבוא כל יום, ובה אם אינו מאמין שראוי לבוא תמיד כשנשוב, הוא כופר, וא"ש".

כלומר, לדבריהם, החיוב לחכות לביאת המשיח בכל יום, אינו אלא חובה "להאמין" שיכול לבוא בכל יום. ולפי הדברים הללו ג"כ מיושבים כל הקושיות, שאין צריך הוכחה מיוחדת לחיוב לחכות על ביאת משיח, שהוא חלק מהאמונה בביאת המשיח שיכולה להיות בכל רגע ורגע, וזהו חיוב אמונה ולא ציפיה בעלמא. וכן מיושב בפשיטות שלא נשווה לכולי עלמא לאפיקורסים ח"ו, שהרי בכל כלל ישראל מאמינים בני מאמינים שבכל רגע ורגע יכול הוא להיות הרגע המוכשר לגאולה בב"א.

[ועיין גם בשערי אורה להגרמ"צ ברגמן שם, שבתחילת דבריו מחמת התמיהה הגדולה בדברי הרמב"ם, רצה לומר כעין זה, שכל החיוב לחכות לביאת המשיח, הוא משום שאם אינו מחכה מוכיח בעצמו שחסר לו באמונה שיבוא. אך שוב העיר, שאין זה במשמע כלל בלשון הרמב"ם. וגם תמוה הוא מאוד בעצם לומר כן, שהחיוב להאמין בו, מחייב גם לחכות לו, וכי מי שאינו מחכה, חסר לו באמונה שיבוא, אתמהא. ואמנם לדברי המחברים הנ"ל מבואר יותר, שיש חיוב בפני עצמו כחלק מעיקר האמונה בביאת המשיח, להאמין גם שיכול לבוא בכל יום.

וראה עוד בספר "תורה אור" להרי"מ פינקלשטיין על ספר ח"י מרן רי"ז הלוי על התורה בפרשת בא, שהרחיב בדברי הגרי"ז, והתקשה אף שברמב"ם לא מוזכר כלל שיש חובה לחכות בכל יום שיבוא, או אף להאמין שכל יום ראוי לביאתו, ע"ש בהרחבה מה שכתב בכ"ז ומה שהביא בזה מדברי הסמ"ק].

ג.

מרן הגראי"ל שליט"א בדבריו עם הגרמ"צ שליט"א הוסיף והביא ראיה נוספת, שאין הכוונה במה שכתב הרמב"ם שיש חיוב לחכות לביאת המשיח מעיקרי האמונה, כפי המשמעות הפשוטה אותה הציב הגרמ"צ, שהרי יש מ"ד בגמרא בסנהדרין, והוא רבי הלל שאמר שאין משיח לישראל, שכבר אכלוהו בימי חזקיה. הכי נאמר שדברי רבי הלל המה אפיקורסות ח"ו.

בקושיא זו כבר התחבטו הקדמונים, ובספר העיקרים למהר"י אלבו אף הקשה מגמרא זו על כל דברי הרמב"ם שכלל את האמונה בביאת המשיח בכלל העיקרים. על כך כבר האריכו האחרונים ליישב את דברי הרמב"ם כפי שכך הלכה רווחת בישראל. ותורף דבריהם עפ"י דברי רש"י בסנהדרין (צט.), שכוונת רבי הלל שאין משיח לישראל, היינו שהקב"ה גואלם, ולא כדברי המהר"י אלבו שדחה פירושו של רש"י. [ואמנם היד רמ"ה בסנהדרין (שם) הקשה על פירוש רש"י, ומשמע שנקט בפירוש דברי ר' הלל כפשוטו עש"ה, אך להלכה בדעת הרמב"ם יישבו האחרונים שבע"כ צריכים לבאר בדעת רבי הלל כפירוש רש"י].

אך ודאי שהוכחה זו, היא הוכחה מוכרחת לכך שלא יתכן לומר שבפסוקי התורה מוכרחים לפרש שיש חובה לחכות לביאת המשיח, והחולק על כך הוא כופר בתורה. שאם כן, איך רבי הלל חולק על כך.

אמנם על עיקר הגאולה, הרי כבר כתבו האחרונים (עיין גם בנצח ישראל למהר"ל פמ"ו) שאין רבי הלל חולק (כמבואר ברש"י בסנהדרין וכנ"ל), אבל על פירושי ייעודי התורה "אשורנו ולא קרוב", ודאי שלדעת רבי הלל אין מדובר על ביאת המשיח לעת"ל, שלדעתו אכלוהו בימי חזקיה. ואם נאמר שמי שחולק על פירוש פסוקים אלו הוא מוכרח להיות אפיקורס ח"ו, האם רבי הלל היה ח"ו אפיקורס???

זוהי קושיית מרן הגראי"ל שליט"א, והוא דחייה גמורה להבנה הפשוטה שרצו להעמיס בדברי הרמב"ם שיש איזה עיקר באמונה לחכות ולהמתין לביאת המשיח, מלבד האמונה בגאולה השלמה. ואמנם לביאורו של החפץ חיים הנזכר בדברינו למעלה באות א', וכן לפי ביאורי המחברים הנ"ל באות ב', לא קשה כלום, שאין בעיקרי האמונה חיוב לחכות לביאת המשיח, אלא שחלק מהאמונה בביאת המשיח כוללת גם שאין להתיימש מביאתו [אף לא לרגע אחד]. ומשום כך לא קשה מרבי הלל, שלדעתו אמנם אין זה מחוייב בביאת המשיח דווקא, אלא חלק מעיקר האמונה בגאולה בכלל.

והנה בעצם העיקר להאמין בביאת המשיח שכללה הרמב"ם בעיקרי הדת והאמונה, כבר שדא ביה נרגא החת"ס בתשובותיו (ח"ב סי' שנו) ותמה עליו טובא, ומפני חשיבות הדברים, נציגם כאן, ונבארם בעזה"י.

"אך א"א לי בשום אופן להאמין שיהי' גאולתנו אחד מעיקרי הדת, ושם יפול היסוד תפול החומה חלילה, ושנאמר אילו היו ח"ו חטאנו גורמים שיגרש אותנו גירוש עולם, וכדס"ל לר"ע בעשרת השבטים שהם נדחים לעולם, המפני זה רשאים הם לפרוק עול מלכות שמים או לשנות קוצו של י' אפילו מדברי רבנן. חלילה, אנחנו לא נעבוד את ה' לאכול פרי הארץ ולשבוע מטובה, לעשות רצונך אלקי חפצתי, ועל כל פנים ועל כל אופן עבדי ה' אנחנו, יעשה עמנו כרצונו וחפצו, ואין זה עיקר ולא יסוד לבנות עליו שום בנין".

ומפני זה יצא החת"ס לדון בדבר החדש בנידון זה, ואלו דבריו:

"אך כיון שעיקר יסוד הכל להאמין בתורה ובנביאים, ושם נאמר גאולתנו האחרונה בפרשת נצבים ובפרשת האזינו וכו', והרבה מזה בדברי נביאים, א"כ מי שמפקפק על הגאולה הזו, הרי כופר בעיקר האמנת התורה והנביאים... ועכ"פ **הגאולה וביאת המשיח איננה עיקר, אבל מי שאינו מודה בו כופר בעיקר של האמנת התורה ודברי נביאים**".

ויוצא מדבריו, שהאמונה בביאת המשיח בפני עצמה אין לה שייכות כלל לעיקרי האמונה, אלא שהכופר בביאת המשיח הוא כופר בתורה ובנביאים שמבואר בדבריהם הגאולה העתידה. וכפירה בביאת המשיח, כמוה ככפירה למשל במצות תפילין וכיו"ב.

והחת"ס בתוך דבריו שם מבאר לפי שיטתו זו, שלאחר שקיימא לן שלא כדברי ר' הלל שאמר שאין משיח לישראל, כיון שרבו עליו חכמי ישראל, ממילא האומר היום להלכה כדברי ר' הלל, הרי הוא כופר בכלל התורה, כיון שהוא כופר בפסוקי התורה שפירושם נפסק להלכה כדעת רוב חכמי ישראל. ומדמה זאת למי שיפסוק היום להלכה לכרות עצים לעשות פחמים לעשיית ברזל לצורך מילה, שאם יעשה כן בעדים

ובהתראה חייב סקילה, אף שבמקומו של ר"א היו עושים כן לכתחילה.

ודבר זה מבואר לפי החת"ס לשיטתו, הסובר שהאמונה בביאת המשיח מצד עצמה אינה עיקר כלל, והכופר בביאת המשיח נחשב אפיקורס משום שאינו מאמין בתורה ובנביאים, ולא משום הכפירה בביאת המשיח מצד עצמו. וממילא מבואר, שלאחר שנפסק להלכה שלא כר' הלל, ממילא שוב הכופר בביאת המשיח כדעת רוב חכמי ישראל, כופר בפירוש התורה והנביאים, ולהכי הוא כופר.

אבל אם אומרים כפי פשטות דברי הרמב"ם [בפרט בשמונה פרקים] שהאמונה בביאת המשיח עצמה הוא עיקר מצד עצמו, ודאי שלא היה זה תלוי במה שרוב חכמי ישראל חולקים על ר' הלל, שהרי מזה גופא שר' הלל סובר כן, זהו הוכחה ברורה שא"א לדון את האמונה בביאת המשיח לאפיקורסות. אך כבר כתב מרן החת"ס, שר' הלל עצמו אינו חולק על עיקר הגאולה, אלא רק בכך שאין משיח מלך, וממילא אף אם אומרים כפשטות הדברים שהחויב להאמין בביאת המשיח הוא מעיקרי האמונה, לא היה קשה מר' הלל מה שהקשה בספר העיקרים. אלו הם תוכן דברי החת"ס שם למעין הישר בדבריו.

אך זה ודאי מוכרח בשיטת החת"ס, שא"א לומר שמי שאינו מחכה לביאת המשיח בכל יום שיבוא, הוא כופר. שהרי כיון שאין מבואר בתורה שצריך לחכות לביאת המשיח [וכמו שתמהו האחרונים על הרמב"ם וכנ"ל], איך אפשר לומר שנחשיב אותו לכופר? והרי לדעתו כל מה שמי שאינו מאמין בביאת המשיח הוא כופר הוא מחמת שכופר בתורה ובנביאים, ואם אין זה מפורש בתורה איך נחשיבו לכופר?!

ה.

נקודה נוספת הוזכרה בדברי מרן הגרא"ל שליט"א בשיחתו הנ"ל, ונבארה בקצרה.

כשהזכיר הגרמ"צ ברגמן שליט"א, שבדורות קודמים חיכו למשיח יותר ממה שמחכים היום, הגיב מרן

שליט"א ואמר שאכן אמת הוא, אך אז היה זה מחמת הצרות.

וכוונתו פשוטה, שהרי כתב הרמב"ם (הל' מלכים פ"ב ה"ד) "לא נתאוו החכמים והנביאים לימות המשיח, לא כדי שישלטו על כל העולם וכו' ולא כדי שינשאו אותם העמים ולא כדי לאכול ולשתות ולשמוח, אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמתה ולא יהיה להם נוגש ומבטל, כדי שיזכו לחיי העולם הבא". ומכאן, שהציפיה לביאת המשיח מחמת כובד הצרות וקושי השעבוד, אינו הציפיה האמיתית לביאת המשיח, ואין זה קיום החיכוי והקיווי לביאתו בשלימות. והקיום של חיכוי וקיווי לימות המשיח כראוי, לא מצינו לו בדורות האחרונים אלא ליחידי סגולה ממש, ובדאי שהוא מעלה עצומה בעיקר האמונה בביאת המשיח, שמאמין באמונה חושית כזו עד שמרגיש בנפשו שמחכה לו בכליון עוז, אבל זה דרגה ולא עיקר.

וכבר האריך בכל זה מרן הגראי"ל שליט"א, במשאו הנוקב שנשא בהיכל כולל פוניבז' בחודש שבט תשנ"ב, לבקשתו האישית שביקש ממנו להבחיל"ח מרן הגראמ"מ שך זצוק"ל, לרגלי הטשטוש בעיקר אמונה זה, והרחיב בביאור עיקר החובה של ציפיה לישועה, ונדפסו הדברים סמוך לאמירתו, וחזרו ונדפסו בסוף ספר "מפקודיך אתבונן" ח"ב. ויסודי הדברים הם, שהחיוב לחכות ולצפות לישועה, הוא משום שבביאת המשיח יהיה התיקון בבריאה כולה, שהמשיח יהיה האדם השלם, ובזה תגיע הבריאה לידי תכליתה, ולכן צריך לחכות לישועה ולגאולה בדרגה זו, שתביא את העולם לתיקונה, ע"ש היטב.

אני מאמין באמונה שלמה שזאת התורה לא תהא מוחלפת ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא

ית"ש